

Nyugat Balkán és az Európai Csatlakozás

Illés Iván

MTA Regionális Kutatások Központja

Pécs

Előzmények

- 10 év háborús viszonyok (1990-1999)
- Hatalmas humán és fizikai veszteségek
- Gazdaság nagy arányú visszaesése
- Európa eléggé elítélhető szerepet játszott a háború alatt. Különösen a franciák, akik lényegében megakadályozták minden akciót a szerbekkel szemben. A hollandok, amikor 8000 felfegyverzett katona semmit nem tett a srebrenicai mészárlás ellen és később is tábornokuk megvétozott minden a boszniai szerbek ellen irányuló csapást, amíg az utolsó holland katona el nem hagyta Boszniát. Végül is amerikai beavatkozásra volt szükség, hogy a harcok megszűnjenek
- A harcok megszűnése nem jelentette a rendezés minden fél által való elfogadását.

Előzmények

- Európa ezért a harcok után – mintegy kompenzációként – az újjáépítésben vállalt nagyobb A fő célok:
 - - az infrastruktúra helyreállítása;
 - - a térség országai között a kapcsolatok megteremtése, helyreállítása;
 - - az országok közigazgatási, jogi, bírászkodási rendszerének demokratikus és eurokonform átalakítása.

Az EU viszonylag hamar felismerte, hogy...

- ... a folyamatok dinamikus és sikeres vezérléséhez igazán ösztönző és vonzó célt kell állítani;
- Ez nem lehetett más – a közép-európai országok példája alapján – mint az Európai Unió tagság perspektívájának ígérete.

2000:Csatlakozási és Stabilizációs Folyamat

- A csatlakozásra rövid távon belül nem lehetett számolni. Ezért az EU meghirdette a Csatlakozási és Stabilizációs Folyamatot.
- Az érintett országoknak fokozatosan eleget kellett tenni az Európai Unió Alapokmányában lévő, valamint az 1993. évi „Koppenhágai” követelményekben levő alapvető emberi és szabadságjogoknak.
- Ellentételül az EU a – követelményeket teljesítő – országokat támogatásban és kereskedelmi kedvezményekben részesítette és megígérte számukra az EU taggá válás perspektíváját.

Csatlakozási és Stabilizációs Folyamat

- Az ajánlatot 5 ország kapta: Albánia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Macedónia, és Szerbia-Montenegró.
- Azokkal az országokkal amelyek az ajánlatot elfogadták, az EU „Csatlakozási és Stabilitási Egyezményt” kötött.

Jelöltek helyzete

- **Törökország:** belátható időn belül tagság nem valószínű (francia és osztrák népszavazás)
- **Macedónia:** első egyezmény az EU-val, de név-vita Görögországgal, görög vétó NATO tagságra és még nagyobb valószínűséggel EU tagságra
- **Montenegró:** tárgyalások valószínűleg magyar elnökség alatt kezdődnek és Montenegró hivatalos tagjelölt lesz
- **Albánia:** még tagjelöltség előtt
- **Szerbia:** még tagjelöltség előtt
- **Bosznia –Hercegovina:** az ország még NATO-EU felügyelet alatt
- **Koszovó:** több EU tagállam még nem ismerte el (Szlovákia, Románia, Spanyolország, Görögország és Ciprus).

Horvátország

- Felvételi tárgyalások belátható véggel csak Horvátországgal folynak
- De messze lassabban, mint az eredetileg remélhető volt (több, mint 10 éve)
- Okok:
- egyetlen tárgyalásokat folytató jelöltként nagyobb figyelem és tüzetesebb vizsgálat (az előző forduló tanulságai alapján)
- nem 15, hanem 27 ország kívánságainak kell, hogy eleget tegyen
- A kiinduláskor még kvázi háborús viszonyok
- Mivel ez az egyetlen felvételi tárgyalás, ezért sok olyan probléma is itt kerül terítékre, amelyeknek semmi közük a horvát csatlakozáshoz.

A tárgyalások nehézségei

- **1. A háborús bűnösök nemzetközi bíróság elé állítása.**
- A jugoszláv háborúk után a nemzetközi közösség egyik legfontosabb feladatnak tekintette a háborús bűnösök megbüntetését. Létrehozták a „Volt Jugoszláviában Elkövetett Bűnöket Vizsgáló Nemzetközi Bíróságot, ICTY”. Carla de Ponte, főügyész Horvátország együttműködését – ezen belül Ante Gotovina tábornok nem kiadását elégtelennek találta. Ezért a Horvátországgal megkötött Stabilitási és Társulási Egyezmény ratifikálását EU részről többször elhalasztva 2005. március 16.-án – egy nappal a csatlakozási tárgyalások megkezdése előtt – elhalasztották. 2005. december 7.-én azonban a spanyol rendőrség – a spanyol és horvát kormány segítségével – elfogta Gotovinát a Kanári szigeteken, Tenerifán, és kiszolgáltatta a Hágai Bíróságnak. Ez után a horvát csatlakozási tárgyalások valamivel gyorsabban, de még mindig lassan haladtak.

A tárgyalások nehézségei

- Ugyanis az EU bővítési munkacsoportján belül volt egy négy ország képviselőiből álló „blokkoló csoport” (Hollandia, Belgium, Nagy Britannia, Finnország), amelynek vezetője Hollandia volt. Konkrét adataik nem voltak, de kevesellték a Horvátország által kiszolgáltatottak számát. E csoport, bármilyen kérdésről volt is szó, felvetette a Hágai Bírósággal való együttműködés problémáját. Szerintük a Hágai Bírósággal való együttműködés egy „horizontális prioritás”, amely minden téma kapcsán felvethető. Mindez azonban a folyamatokat lényegesen lelassította.

A tárgyalások nehézségei

- **2. A szlovén bojkott:** 2008. decemberétől 2009 októberéig Szlovénia blokkolta a horvát csatlakozási tárgyalásokat, mert a tengeri kijáratról vitája volt Horvátországgal. Ezt megelőzően Horvátország többször ajánlotta nemzetközi döntőbíróság igénybevételét, de Szlovénia azt elvetette. Úgy vélte a blokkolással jobban kikényszerítheti a számára kedvező döntést a vitában. követeléseit. A lassítás azonban, annak ellenére, hogy a határvitáról nemzetközi döntésben „arbitrage”-ban állapodtak meg, lényegében máig tart. Szlovénia ugyanis nagyon sok felmerülő kérdésben saját parlamentjében is jóváhagyást kér az állásfoglalásához, amit a többi ország alig alkalmaz. Ez a csatlakozási folyamatot nagy mértékben lelassítja.

További szomszédsági problémák

- **Az EU csatlakozásnak, ha nem is fejezetet képező, de mégis feltétele a „jószomszédi viszony” valamennyi szomszédos állammal. Horvátországnak pedig, Magyarország kivételével, valamennyi szomszédjával voltak vannak kisebb nagyobb konfliktusai:**
- **A szerbekkel való háború emléke még mindkét államban nagyon élénken él, a kapcsolat aligha tekinthető jó szomszédinak;**
- **Szlovéniával a határvita egyelőre teljesen még nem rendeződött.**
- **Bosznia-Hercegovinával vannak határ, vám, adózási és migrációs problémái,**
- **Montenegró a II. világháború után Tító kegyéből horvát tengerparti területekhez jutott. Több éves vita után ezt a kérdést nemzetközi döntőbírók segítségével sikerült rendezni**
- **Olaszországgal direkt határ nincs, de Horvátország társulása óta, EU állampolgárok vásárolhatnak ingatlanokat Horvátországban. Az elutasítások száma azonban olasz állampolgárok esetében igen magas, sokkal magasabb, mint más országok, pl. Magyarország polgárainak esetében, és ezt Olaszország erősen sérelmezi.**
- **Horvátországnak vannak „közvetett szomszéd ellenfelei” is. Görögország és Ciprus Szerbiával történelmileg jó szövetségi viszonyban van.. Mivel Szerbia nem EU tagállam, esetleges Horvátországgal szembeni „javaslatait” görög szavazaton keresztül érvényesíti.**

A ZERP

- Irritációt okozott a közelebbi és távolabbi szomszédok között a „ZERP” bevezetése. A ZERP (Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas) magyarul Ökológiai és Halászati Védelmi Zóna) egy kizárólagos horvát halászati zóna az Adriai tengeren, amelyet a horvát parlament 2003-ban fogadott el, a nem EU országok számára már 2004-ben, az EU országok hajói számára pedig 2008. január 1.-től lépett elvileg életbe. A zóna nagysága 23870 km². Főleg Olaszországot érintette súlyosan, az olasz halászok összes fogásának egy harmada ebből a zónából származott. De tiltakozott Szlovénia is. A zóna létrehozása olyan felháborodást váltott ki hogy két hónappal a rendelkezés életbe lépése után, 2008. március 15.-től Horvátország felfüggesztette a rendelkezés érvényesítését EU halászhajókkal szemben.

Egy epizód

- A horvát csatlakozási tárgyalások egy – a csatlakozási tárgyalástól lényegében független konfliktust hoztak felszínre egyfelől Magyarország, másfelől Szlovákia és Románia között.
- A horvát csatlakozási dokumentumban: kisebbségi jogok tisztelete (respect for minority rights) állt, mert így van a horvát alkotmányban és a korábbi EU dokumentumokban is.
- RO és SK ezt észrevételezte, mert az új Lisszaboni Szerződésben: (respect of the rights of persons belonging to minorities) áll
- Több hónapos vita. A vita végén RO-SK javaslatnak megfelelően lett javítva.

Az EU további fenntartásai voltak még a tárgyalásokon:

- **a hajógyárak támogatása, ami az EU szabályozással nem áll teljes összhangban;**
- **A cukor-quota amit FR már több éve vitat, mert konkurrenciát jelent hazai cukorrépa és tengerentúli cukornád ültetvényeinek;**
- **az anti-korrupciós intézkedések végrehajtása**
- **a kisebbségek kezelése;**
- **a Horvátországon keresztül érkezett illegális menekültek visszafogadása;**
- **a balkáni háború alatt elmenekült szerbek visszafogadása (aminek részben Horvátország már eleget tett)**
- **a bíróságok reformja, ami szükségessé teszi az alkotmány módosítását is;**
- **a boszniai horvátok státuszának tisztázása (többségük horvát állampolgárságot kapott);**
- **Munkavállalók, vagy személyek szabad mozgása;**
- **választási rendellenességek kivizsgálása;**
- **a sajtó szabadsága, az újságírók elleni gyilkos merényletek kivizsgálása.**

A tárgyalások előrehaladása

- Eleinte rendkívül lassú. A35 fejezetből az elsőt 2006 nyarán nyitották meg és 2010 nyaráig, 4 év után ebből 18-at zártak le ideiglenesen. A spanyol elnökség nem tudott érdemi előrelépést elérni.
- 2006 nyarától belga elnökség. Kompromisszumok ügyes létrehozása. Gyors előrehaladás. Belga elnökség végén a 35-ből 28 ideiglenesen lezárva. Magyarországnak maradt 7.

A tárgyalások előrehaladása

- Az Európai Bizottság továbbra sem hajlandó célidőpontot adni Horvátország csatlakozására, noha a tárgyalás a végéhez közeledik.
- Meghatározták azonban 12-ben a horvát EP tagok számát. A korábbi döntések szerint az EP képviselőinek száma a jelenleginél nem lehet több. Ezért 2014-ben általános felülvizsgálatra és korrekcióra kerül sor.
- Addig Horvátország dönti el, hogyan választja képviselőit. Ha a csatlakozás az EP választásokhoz képest fél éven belül lesz, akkor nem kell e célból külön választásokat tartani, hanem a hazai megválasztott képviselők közül választják meg az EP képviselőket.

A tárgyalások előrehaladása

- Magyarország mindig támogatta a lehető leggyorsabb horvát EU csatlakozást. Sok múlik az elnökön is, de meghatározó a jelölt előrehaladása, a bizottság felkészültsége és gyorsasága, valamint a többi tagország hozzáállása.
- 7 fejezet és ezen belül 22 „benchmark” van lezáratlanul, de ezek között több elsőrangú jelentőségű: versenypolitika, mezőgazdaság, halászat, regionális politika, költségvetés, alapjogok és igazságügy, egyéb-vegyes.
- Az eddigi fejezetek csak a jelölteknek adtak feladatokat és kötelezettségeket, a most következők azonban már az EU-nak és a Bizottságnak is.

A tárgyalások előrehaladása

- Veszélypontok továbbra is vannak: a szlovén-horvát vita még nem teljesen lezárt.
- Az utóbbi időben egy új veszély-lehetőség merült fel: DE és FR nem akarja Romániát és Bulgáriát a Schengen rendszerbe integrálni. Válaszul Románia a horvát tagság blokkolásával fenyeget.
- A 35 fejezet lezárása a magyar elnökség alatt nem lehetetlen, de még sok akadálya van, és ez után is még számos procedúrát kell a jelölteknek végig csinálni. Mindenesetre a fejezetek lezárása esetén lenne csak lehetséges a 2012. évi csatlakozás.